

Ukázka ve své době kontroverzního románu: frenetik Jules Janin (1804—1874) v aluzi na anglický gotický román vrství jeden skandální výjev z Paříže devatenáctého století za druhým, libuje si v hnilobě, smrti, černém humoru a pastiši. Jules se přitom neprosлавil jako spisovatel, ale hlavně jako fejetonista a divadelní kritik.

I/ Barrière du Combat

Lační psi.

(Racine)

Mluvíte o Sternově oslovi. Byla doba, kdy jeho smrt, následovaná pohřební modlitbou, vháněla zlehka slzy do očí. Já rovněž píši příběh jednoho osla. Budte ale klidní, nespokojím se s prostotou sentimentální cesty, a to z dobrých důvodů. Zaprvé, tato povaha, která je povahou každého, se nám zdá dnes omšelá. Je příliš těžko přístupná tomu, aby v ní pokračoval spisovatel, který ovládá své řemeslo, neb je jisté, že by v konečném důsledku dospěl než k nudě a směšnosti. Povídejte mi naopak o povaze velmi strašné, velmi temné, velmi krvavé — to je lehké napodobit, to vyvolává nadšení! Nuže odvahy. Bordeauxské víno už vás neopíjí, vypijte mi tuhle velkou sklenku kořalky. Už jsme dokonce překročili kořalku, jsme na vinném lihu, nezbyvá nám než polykat zcela čistý éter. Pouze se varujme při velkém překročení míry oddat opiu.

Ostatně co je samotná číše Rodoguny a aristotelovský jed, který ji plní až po okraj, v porovnání s proudy černé krve, které si neústupně razí brázdu v prachu, zatímco kolem římského cirku křesťané upalování zaživa v obalu ze smoly a síry slouží jako pochodně těmto nočním zápasům, zatímco statný atlet, udolaný a hledající svým posledním pohledem mírné nebe Argolidy, se setkává než s lačným pohledem mladé římské panny, jejíž bílá a křehká ruka ho odsuzuje k smrti? Tak se hrdina této podivné slavnosti připravuje na smrt. Snaží se uvést v soulad své poslední vydechnutí, ještě jednou si zasloužit potlesk spokojeného davu!

Běda! Ještě nemáme cirk, kde se lidé navzájem poírají jako v cirku Římanů, ale již máme Barrière du Combat.

Hradby nuzné a vetché, velké obyčejné brány a rozlehlý dvůr obložený mladými a starými molosy, s červenýma očima a bílou pěnou, která pomalu stéká přes načernalé pysky. Na konci dvora byl především jeden silný, velký, zavalitý, ještě hrdý, ale starý a bez zubů, řekli byste starší bratr nějakého sultána vyloučený z řady mužů, nebo starý král Franků s vyholenou hlavou. Tahle vysloužilá doga byla strašná na pohled, stejně strašná jako Bajazet v kleci mající v sobě něco z kardinála Balueho. Pyšná a nízká, bezmocná a nevlá, vzteká a plazivá, připravená vás stejně tak olízat jako kousnout, pravá postava z vládních novin. Takové bylo celé dějiště: a v jednom koutě dvora staré kusy koně, lebky napůl ohlodané, krvavá stehna, roztrhané vnitřnosti, kusy jater určené březím fenám. Všechny tyhle zbytky přicházely přímo z Charentonu — všichni oři z Paříže se odeírají právě do Charentonu, aby tam zemřeli. Přichází v řadě připoutaní jeden k druhému, smutní, hubení, staří, slabí, vyčerpaní prací a ranami. Když minuli bránu a boudu starého kastelána, jenž, s okem upřeným na oběti, je pozoruje, jak jdou jeden za druhým, se svaštělým

úsměvem staré ženy, který by vyděsil i mrtvého, zaujmou místo uprostřed dvora, naproti fialové louži, v níž plave sražená krev. Tak začíná krveprolití: muž vyzbrojený nožem je s obnaženými pažemi ubíjí jednoho po druhém. V tichosti padají, umírají, a když je vše skončeno, vše z těchto zdechlin se prodá — kůže, žíně, kopyta, červi královským šejdřířům a maso lačným aktérům z Barrière du Combat.

Jules Janin, foto: Charles-Albert d'Arnoux Bertall

Jules Janin, foto: Charles-Albert d'Arnoux Bertall

Tak jsem byl jednoho odpočinkového dne, ke svému neštěstí, v Barrière du Combat, u vstupu dějiště. Štěkot psů přilákal ředitele psince, malého, seschlého a hubeného muže se zrzavými a řídkými vlasy, s vážností v celé své osobě, s okázalým velitelským hlasem a zároveň několika servilními vráskami, s velmi pružným kolenem, s páteří rozumně ohnutou, pravý a příjemný střed mezi královským komisařem a divadelní uvaděčkou. Přesto byl tento muž z mého pohledu velmi zdvořilý. „Nemohu vám dnes ukázat celou smečku,“ řekl mi, „můj bílý medvěd je nemocný, druhý odpočívá, můj buldoček by nás oba sežral. Nyní jsme zaneprázdněni dojením mého divokého býka, ale přesto vám mohu dát sežrat osla, jestli chcete.“ „Pojďme tedy pro toho osla,“ odvětil jsem a vstoupil do tiché ohrady, zcela sám, jako bych byl v příspěvkovém divadle.

Tak jsem seděl v této tiché ohradě, bez jediného společníka, jemuž bych mohl sdělit svůj přebytek emocí, aniž by se dokonce za mnou nacházel poctivý řezník, doprovázený nějakým dobrým obdivným výkřikem, který by byl schopen mě uchvátit. Byl jsem v těžko popsatelném sobeckém ovzduší. Přesto se zlehka otevřela branka a já uviděl vstoupit...

Chudáka osla!

Býval hrdý a statný, teď byl smutný, churavý a držel se než na třech nohách. Přední levou nohu měl zlomenou nájemním tilburym, bylo to maximum, jestliže se zvíře mohlo dovléci až k této aréně. Ujišťuji vás, že to byla ubohá podívaná. Nešťastný osel začal nejprve hledat rovnováhu. Udělal krok, pak další krok, potom postoupil pravou přední nohou, jak jen to bylo možné, pak sklonil hlavu, připravený na všechno. V tentýž okamžik se vyřítí čtyři strašné dogy, přiblíží se, couvnou a nakonec zaváhají, osmělí se a vrhají na ubohé zvíře. Trhají jeho tělo na cáry, pronikají jím svými ostrými zuby. Silák zůstává tichý a klidný — žádné vykopnutí, neboť by spadl, a on chtěl jako Marcus Aurelius zemřít zpříma. Záhy teče krev. Útrpný prolévá slzy, plíce o sebe narážejí hluchým a jednotvárným hřmotem, a já byl sám! Nakonec osel pod jejich ranami padá, a tak jak jsem byl ubohý, vyrazil jsem pronikavý výkřik — v tomto poraženém hrdinovi jsem právě rozpoznal přítele!

Vždyť to byl on!

Jen on měl na krku tuto černou jizvu podivně lemovanou bílou skvrnou harmonicky smíchanou s šedivou. Tento ubožák hrál v mém životě příliš důležitou roli, než aby ani sebemenší příhoda jeho povahy nebyla přítomna v mé paměti. Důstojný Charlotte, jsem to tedy já, kdo musel být příčinou

tvojí smrti! Zde leží na zakrvavené zemi ten, jehož jsem kdysi hladil laskající rukou! A jeho paní, jeho mladá paní, kde je nyní? Takto rozrušen jsem se vrhl do arény, abych prchnul rychleji. Když jsem procházel před Charlotem, viděl jsem, jak se vzpírá pod tíhou strašné agonie. Dokonce v jednom z posledních odrazů smrti, která se pomalu přibližuje, jsem dostal od jeho zlomené nohy slabé kopnutí, neškodné kopnutí, které se podobalo jemné a něžné výčitce, poslednímu a smutnému sbohem od přítele, jehož jste urazili a který vám odpouští.

Odcházím, duše se, z tohoto osudového místa.

„Charlotte, Charlotte!“ zvolal jsem. „Jsi to tedy ty! Ty, mrtvý! Ty, dříve tak čilý a hbitý!“ A bezděčně jsem si vybavil tolik klamavého štěstí, tolik nevinného škádlení, tolik nevtíravého a dětinského vděku, které mě krátkým klusem jednoho dne dostihly na hřbetu tohoto nebohého osla! V tom spočívá dojemné a melancholické vyprávění! Bezpochyby dva velmi odlišní hrdinové, ale přesto dva nerozluční hrdinové v mojí knize. Jeden se jmenoval Charlot, jak víte, druhý se nazýval Henriette, zde je jejich příběh. Nebudu ho vyprávět vám, budu ho vyprávět sobě, sobě samému, který si z těch tří může nejvíce stěžovat, ačkoli jsem ještě svobodný a stejně nevinný jako ty, můj nebohý Charlotte!

II/ Bon-Lapin

Zcela mladá.

(Paní Cotinová)

Ve Vídni 2. května, od té doby to budou dva roky, jsem byl na cestě do Vanves, pusté horské oblasti na dosah od Paříže. Pln štěstí, že žiju, dýchám, jsem mladý, že cítím kolem sebe proudit čistý a teplý vzduch, obdivoval jsem jako dítě sebenepatrnější květ, jak se pomalu rozvíjí, zůstával jsem celé čtvrt hodiny pozorovat hezké větrné mlýny, jak se s velkolepou vážností otáčejí. Najednou, právě na rohu této tak špatně prošlapané, tak úzké, tak hrbolaté cesty, která vede k hospůdce Bon-Lapin, jsem spatřil jednu mladou dívku na oslu, který se splašil. Ach, okouzující podiváná! Byl bych tam celý život. To mladé dítě bylo růžové, živé, dost velké, s krkem, který prorážel pole. Ve svém úděsu ztratila slaměný klobouk, vlasy měla rozčuchané a příjemným hlasem křičela: „Zastavte!“ Ale prokletý osel šel stále dál a já ho nechal jít. Líbila se mi tato lehká chůze, tento živý strach, nebezpečí, které ji obklopovalo. Žena v rukou náhody a tato náhoda v mých rukou! Křičela — nikdo tam nebyl, byl jsem tam než já a můj pes. „Trhej, Roustane!“ přikázal jsem mu. Pauza, osel se znenadání zastaví, mladá dívka padá, oba vykřikneme, chytám ji do náručí a osel utíká pryč přes pole. Sotva jsem ji držel, již jsem ji obdivoval jako své bohatství, když se náhle zvedla a vyběhla za svým oslem:

„Charlotte! Charlotte!“ Avšak můj pes se štěkotem běžel také. Charlot běžel ještě víc...

Nejdříve jsem sebral její klobouk — klobouk z obyčejné slámy, s vybledlou stuhou a ošklivou modrou květinou, a přesto měl něco, co prozrazovalo dobrou a laskavou povahu mladé dívky. Ta

mladá dívka byla hodně daleko ode mě!

„Charlotte! Charlotte!“ křičela.

Nicméně Roustan stále běžel za oslem a přiváděl mi ho nejkratší cestou, přesně směrem ke klobouku. Mezi jeho mladou paní a mnou byla velmi výrazná zahnutá čára. Zastavil jsem osla na kraji cesty, za širokým křovím, a zatímco mladá dívka křičela: „Charlotte! Charlotte!“, nasedl jsem na osla, slaměný klobouk na hlavě a zanořuje se do malého lesíka, šel jsem krokem.

Stále křičela: „Charlotte! Charlotte!“ a já nechal velmi silně rozeznít Charlotův zvoneček, hledaje nějaký velký strom, za který bych ji nechal přiblížit. Byla na kraji lesa, růžovější než kdy jindy, zadýchaná neklidem, a když konečně znovu uviděla svého Charlota, přispěchala k němu, políbila ho, nazvala ho tisíci různými jmény: „Tady jsi,“ řekla, „Charlotte!“, a objímala ho. Zvíře si to nechávalo líbit, zatímco já, stále postaven na stejném místě, jsem neobdržel ani jediný pohled, a přitom, nakloněn k ní, bych dal život, abych dostal jeden z těchto svěžích polibků, které štědře rozdávala Charlotovi. Charlot zaměstnával celou její mysl.

Nakonec zvedla hlavu: „Ááá! Tady je můj klobouk,“ zvolala radostně, pak se na mě podívala velkýma černýma očima, a když viděla, že zůstávám na Charlotovi, posadila se na trávu naproti mně a oslovi. Dala si vlasy znovu do pořádku, otřela si čelo, nasadila si znovu klobouk na hlavu, vyrazila ze sebe silný unavený povzdech a zvedla se, jako by mi chtěla říct: „Slezte!“ Její odhodlaný výraz značil snahu nenechat mi déle svého Charlota.

Sesedl jsem, ona vyskočila na svého osla.

Trhnutí uzdou, velké pobídnutí nohou a vpřed. Nikdy jsem neviděl svůdnější, usměvavější a svěžejší dívku! Po zbytek času ani jediný pohled na mě, ani jediné slovo. Já jí věnoval celý svůj pohled, ale ani slovo. Co jsem jí měl říct? Byla zcela zaneprázdněná Charlotem a svým kloboukem. A pak, já nejsem z těch, co se procházejí bez morálky, co si představují, že existuje než jediný způsob, jak se zajímat o ženu. Já jich mám na tisíc naprosto nevinných. Říkáte, berte je za ruku. Ale, prosím vás! Není nevýslovné štěstí vidět ji běžet, posadit se, znovu se zvednout, slyšet ji volat Charlota, nasednout na jejího osla a sedět na stejném místě jako ona, zakrýt si hlavu jejím slaměným kloboukem, zavázat si pod bradou stuhu, která zakrývala tu její, být k ní skloněn, když líbala Charlota? Co říkáte o srdci a o duši? Co je ženino srdce? Víte to? Který muž je dostatečně sebevědomý, aby věřil tomuto úsměvu, aby přikládal víru těmto slibům? Dobře vidíme, že je to zcela mladý muž. Takto zamyšlený a přemítající jsem znovu dospěl k hotelu Bon-Lapin, zcela naplněn štěstím z toho dopoledne.

mrtvy-osel

Mám rád hotel Bon-Lapin. Najdete ho, jak jsem vám říkal, na úpatí pohoří Vanves. Přiléhá k mlýnu a je pohostinně umístěný mezi dvůr a zahradu. Dvůr je stíněn stromy a zakryt, když je horko, silným stanem, který chrání obědvající. Tenhle dvůr je obyčejnou jídelnou klepen z Paříže, které, málo dbající, aby nebyly vidět, rády pozorují na hlavní cestě kolemjdoucí a přicházející.

Směrem na tento dvůr ustavičně míří silné víno, tmavý chléb, jehněčí plec a rostbíf. Zahrada propůjčuje svůj stín labužníkům méně masožravým: mladým dívkám a mladým mužům, mladým dívkám a starcům, mladým dívkám a vojákům, mladým dívkám a úředníkům. Popravdě jsem překvapen, že je na světě tolik mladých dívek. Je třeba, aby se velmi zmnožily, aby na všechno stačily. Je to jako s ragú v hospůdce Bon-Lapin.

Šel jsem si sednout do rohu zahrady, zcela sám, bez mladé dívky, ale ve skutečnosti jsem byl absolutním pánem všech těch, které tam byly, a které by tam, v hloubi duše, radši nebyly. Jedna nejedla — již dopoledne obědvala jinde. Hladová dívka vojáka otevírala široká a prázdná ústa při pohledu na tento kasárenský hlad. Dívka úředníka zjevně ztrácela trpělivost nad pomalostí toho strejdy, posílajíc k čertu jeho bezzubou čelist i tohoto obědvajícího bez energie. V odlehlejších hájku se ukryl mladý dospívající chlapec se svou sestřenicí — oběma bylo sedmnáct let! Měli k jídlu než sýr a chléb, ale jedli s chutí a radostí. Kousali do chleba a vyměňovali si kousek při každém soustu — podobné jídlo dvakrát za život nemáme!

Mladá dívka a Charlot mi neustále přicházeli na mysl. Vděk jednoho, živý, půvabný, smělý, jemný, krása té druhé, živá, vzrušující, smělá, jemná. Ty krásné uši, které ohrožovaly nebesa, ten laškovný úsměv, který odolával neštěstí, ten tak ladný a lehký klus, ten tak ztepilý a čilý běh! Charlotovo jméno vycházelo tak přirozeně z jejích úst! Šťastný pár! Ani jeden, ani druhý mi nevěnovali sebemenší pozornost, mně, který je sledoval s takovým zanícením, mně, který je tak miloval, ani se na mě nepodívali.

Přesto jsem se zakrátko vrátil do svých šlépějí. Už více jsem nepozoroval pučící rostlinu ani větrné mlýny, ani nic z této krásné krajiny, která mě ráno zaměstnávala — byl jsem smutný a zamračený jako člověk, který je zcela udiven, že se ocitá sám. Z mého snění mě vytrhla jedna příhoda. Míjel jsem těžkopádného sedláka, venkovana v pravém slova smyslu, před nímž šel obyčejný osel naložený hnojem. Sedlák osla přehnaně bil. „No tak! Charlote,“ zakřičel jednou. — Charlot! Otáčím se, dívám se: ubožák! Byl to on, ohnutý pod tímto odporným nákladem! On, který ještě před chvílí poskakoval pod tou dokonalou postavou, jemu hnůj a rány bičem! Jaká to prudká změna! Jaká nečekaná proměna! Prošel jsem před Charlotem a vrhnul na něj soucitný pohled, který mi ze všech sil vrátil. Byl jsem týden nešťastný — ta mladá dívka a tenhle venkovan, já a tenhle hnůj na stejném hřbetu! Pak nevím jaká smutná předtucha o budoucnosti této hezké venkovanky. Jakmile jsem se trochu vzb chopil ze své příhody, marně jsem se procházel každý den kolem Vanves a Bon-Lapin, marně jsem často usedal k houští, které ji vidělo spadnout. Spatřil jsem mnoho oslů a mladých dívek, ale nebyla to ani Henriette, ani Charlot!

Překlad Jana Němcová